

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק אבדק"ק צאנז-קלויזענבורג זצוקללה"ה

גליון כ"ז

[תש"ע]

שנה כ"ו

ליקוט על הגדה של הפסח

והיא שעמדה לאבותינו ולנו. יש לומר בענין שאוחז הכוס בידו, שמרמו לאומרם ז"ל (עירובין סה). יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שחרב בית המקדש ועד עכשיו, שנאמר (ישעיה נא, כא) לכן שמעי נא זאת עניה ושכרת ולא מיין. ושם בגמרא מותבינן עלה ממה ששנינו שיכור וכו' הרי הוא כפיקח לכל דבריו וכו' עיי"ש, וידוע שבדרך דרוש ומליצה מותר לתרץ וליישב קושיית הגמרא (ועיי' ישמח משה פרשת וירא ד"ה ויאמר יצחק אל אברהם אביו). והנראה לומר בזה, ובהקדם לבאר מה שאמרו (פנהדרן ג.) אין תחלת דינו של אדם נידון אלא על דברי תורה, דהיינו שאם יצדיק עצמו שהסתור פנים שבעולם ויסורים ודקדוקי עניות העבירו אותו על דעת קונו, והיה כאנוס ביד יצרו, אז יאמרו לו הלא כך אמר הקב"ה לישראל בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו וכו' (קידושין ל:), ולכן אינו נדון אלא על דברי תורה, כלומר מדוע לא השתמשת בתבלין שנתן הקב"ה נגד יצר הרע, כי אז לא היית נמסר בידו.

ואולם אנן בעניותן מרוב בלבול הדעת אין יכולים לעסוק בתורה כדת, והננו בגדר שכור שאינו יכול להורות (עירובין סד:), ובכן יש לפטור את כל העולם כולו מן הדין וכו' שכרת ולא מיין, ואין המכוון שמכח דין שכור לא יענשו על הטאיהם, דהא שכור נענש על מעשיו וכקושיית הגמרא, אלא דמחמת שאנו תמיד במצב של שכרות אין יכולים לעסוק בתורה, וממילא פטורים מן הדין מכח אונס רחמנא פטריה. שאנו אנוסים ביד היצר מאחר ואין לנו התבלין נגדו, כי נתקיים בנו (שבת קלח:): עתידה תורה שתשתכח מישראל. ויצדיקנו במשפט ויאמר אשר הרעתי אני גרמתי להם שבראתי יצר הרע (ברכות לב. וברש"י). ולזה אוהזים ביד הכוס של יין ואומרים והיא שעמדה לאבותינו ולנו, כלומר דזו הלימוד זכות שעמדה לנו לחיותינו כהיום הזה, שמרוב הצרות מיום שחרב בית המקדש, שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, הננו שכרת ולא מיין, וכעוור הממשש בצהרים ואינו מוצא הדרך הישרה ללכת בה, ובכך אנו פטורים מן הדין.

(ליל ב' תשל"ו; ס"ג פ"ר דברים תשכ"ט)

שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו. הנה הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו שומר עמו ישראל שלא יתערבו בגויים וילמדו מעשיהם לעבור על מצוות התורה

ח"ו, ולפיכך עשה ה' ככה להשריש בלבם שנאה כבושה נגדנו, שתמיד יעמדו עלינו ויטכסו עצות לכלותינו, ומתוך כך אין לעם ישראל שום שייכות והתחברות עמהם, ולבסוף בזכות זה הם נצולים מידם. וזה והיא שעמדה לאבותינו ולנו זוהי סוד קיומנו בגולה ומה שלא נתבוללנו בעמים, מה שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, ועל ידי זה הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב, ולבסוף והיא הזכות שעמדה לאבותינו ולנו דבשכר זאת והקב"ה מצילנו מידם.

(ליל הסדר תשכ"ג)

יש להתבונן בחסד שעושה עמנו השי"ת, שאילו היתה קמה עלינו אומה אחת בעלילות שוא, ואומות אחרות השונאות אותה אומה היו באותה שעה עומדות לצדינו עקב חשבונותיהם, היו רבים מהעם רואים בהן רודפות צדק ושלוש, ולא היה מתגלה לעינינו שאף אלה בסתר לבם צרינו המה, והיתה אורבת סכנה של ממיעה בהן. וזה שאמר והיא שעמדה לאבותינו ולנו, מה שלא אחד בלבד עמד עלינו, ואף על פי ששנאה עמוקה שוררת בינם לבין עצמם בכל זאת באים כולם בעצה אחת לעמוד עלינו לכלותנו, והודות לכך נחשף לפנינו מסתורי לבם של כל האומות גם יחד, וכוונותיהן כלפינו.

ואמרו חז"ל (סוטה יא.) שלשה היו באותה עצה בלעם ואיוב ויתרו וכו'. כי פרעה כינס את כל בעלי היושר והרוח מאותה תקופה, בלעם נביא האומות, יתרו הכהן ממדין, ואיוב האמיד התם והישר מארץ עוף. והוא ביקש מהם שיתחכמו נגד הסכנה הגדולה כביכול המאיימת מצד עם ישראל, פן ירבה וגו' ונלחם בנו וגו' (שמות א, ט). ולא נמצא אף אחד מביניהם שימחה בידו, ושלשתם היו באותה עצה. וזאת לאחר שיוסף הצדיק הצילם מרעב ומכליון, וכל כסף וזהב שבעולם יוסף לקטו והביאו למצרים (פסחים ק"ט).

עלינו איפוא ללמוד וללמד לבנינו שאין בשום אופן לבטוח בחסד לאומים, ולהגדר אחריהם ואחרי חכמתם, תרבותם ומוסר נביאיהם. וכבר אמרו חז"ל (ספרי בהעלת מ, ט) הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב. ואף אם יש כאלה הבאים אלינו בפה רך, בפיתויים ובעצות טובות, עלינו לדעת שכוונתם האמיתית היא שעבוד, עבודה קשה בפרך, וחלילה לעקור את הכל. ולזה אוכלים מצה ומרור, ולכאורה היה צריך להקדים אכילת המרור שמורה על השעבוד למצה שמורה על הגאולה, אלא כדי להורות שבני ישראל הכירו כבר בשעה שדברו אליהם בפה רך (סוטה יא:) שזוממים למרר את חייהם.

ובחג חירותנו אנו מצווים גם על זכירת השעבוד, ומתחילים עבדים היינו לפרעה במצרים. כי חייב אדם לראות את עצמו בכל דור ודור ובכל שנה ושנה כאילו הוא יצא ממצרים, למען נזכור שאל יפתיענו מאורעות כלשהם והתחכמויות הגויים נגדינו. אל נבטח בנדיבים, ובחסד לאומים שחטאת היא לישראל (ב"ב י:). ואל

ה' גרים עינינו, כי הוא שהוציאנו ממצרים והוא אשר יצילנו גם עתה מכל הקמים עלינו הקרובים והרחוקים. אל נירא ואל נפחד מהם ומהמונם, נתחזק בתורת ה' ובאמונת האבות שעמדה לאבותינו ולנו, ונדע אשר רק הקב"ה מצילנו מידם.
(מכתבי תורה סימן קכ)

ובסגנון אחר קצת יש לפרש. כי גלוי וידוע לפני הכורא כל עולמים שאילו היינו מתכחשים לאמונתנו ונטמעים בין האומות לא היינו סובלים כל כך, והיינו יושבים ביניהם במנוחה ושלוח והשקט ובמח ללא פחד ומורא, ורק בעבור נאמנתנו לה' ותורתו הם מצערים ורודפים אותנו, והננו ללעג ולקלס לחרפה ולכלימה. וזה והיא שעמדה – לאבותינו ולנו, עצם הדבר שנשארנו נאמנים לדרך אבותינו ולא התבוללנו בין העמים, היא שעמדה לנו לאבן נגף בין העמים, שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו ולא על המתבוללים עמהם, ולפיכך והקב"ה מצילנו מידם.

(ליל א' תשמ"ב)

שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו. יבואר על פי אומרים ז"ל (הענין ג:) כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך אי אפשר לעולם בלא ישראל, אשר על כן באם גזורים גזירת כליה ח"ו, ואומרים לנו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד, אז ה' מפיר עצת גויים יותר מאילו היו באים רק לצער אותנו בגזירותיהם. וזה שאמר והיא שעמדה לאבותינו ולנו, ומפרש ואזיל מה היא שעמדה: שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, והרי אי אפשר לעולם בלא ישראל, וממילא והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם.

(ליל א' תשל"ח)

והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם. הנה ביאר הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג פ"ה) שההשגחה היא לפי ערך הדבקות וההשגה, דכמה שאדם דבוק בכורא כל עולמים ובטוח בו כך הש"ת משגיח עליו. כשהוא נושא עיניו למרום, מתוך ידיעה ברורה כי אין לנו מלך אלא אתה, ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע, אז ה' עוזו ומעוזו ביום צרה. ומכלל הן אתה שומע לאו, כאשר ח"ו מדמה בנפשו לסדר עצמו בדרכים טבעיים, אז אף בשמים אומרים לעומתו הבה ונראה מה אתה יכול בעצמך. ולהוציא מאלו שרגילים להמציא סברות ולהגיד דיבורים שיש בהם כדי למעט את סכנת המצב על פי הטבע, וכל מי שאומר שהסכנה גדולה וזקוקים לרחמי שמים מרובים מהסים אותו דחם מלהזכיר, ואל תפתח פה לשטן וכו'. דאדרבה בדיבורים שלהם מגבירים את הסכנה רח"ל, כי כמה שבאים לידי הכרה שאין ישועתנו בדרך הטבע כך קרובה ישועתנו לבא.

ורגיל אני לכזין בעת אמירת הלל (תהלים קיח, כא-כד) אודך כי עניתני היינו מלשון עיני ועניות, כי כזה גופא ותהי לי לישועה, בראותי שהכל נאבד מאתי ואפס תקותי בדרך הטבע. אכן מאסו הבונים שכולם ממאסים בה ושונאים אותה, וכל העמים נועצו יחדיו לעשות כלה בבת יעקב ח"ו, וכל העצות ותחבולות הצלה למיניהם נתבררו כדברים ריקים חסרי שחר, או אז היתה לראש פינה. כי לעת כזאת כולנו כבר רואים ויודעים אשר מאת ה' היתה זאת, היא נפלאות בעינינו ואין לנו להשען אלא על נפלאות השי"ת, ובהיות כן במוחים אנו אשר זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו.

וזהו אומרו: והיא שעמדה לאבותינו ולנו – שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו, דאלמלי היה זה אחד בלבד שעומד עלינו היה מקום למעות ולסמוך על שאר האומות שיבאו לעזרתנו. מתחלה חשבו שהרוסים ילחמו בעדנו, ולאחריהם שמו בטחונם על הצרפתים, ואחר כך על אמעריקא והרפורמים אשר שם, ואז היה מצבינו כבי רע. ועתה כי הרחיב ה' לנו שכל התקוות עלו בתוהו, וכל העמים יחדיו שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, הננו באים לידי הכרה שרק והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם, וכיון שאנו תולים תקותנו בו ית"ש הוא אכן מצילנו מידם.

ובזה יש לומר מעם המנהג לפתוח הפתח כשאומרים שפוך חמתך (רמ"א או"ח תפ, א). לרמוז דכל עוד והארם סומך על כוחות עצמו, לסגור דלתות ביתו במנעולים חזקים, אז לא יכול לבקש שפוך חמתך אל הגויים. ורק כאשר פותח הדלת לרווחה וכולם שומעים אותו, ויכולים להיכנס ולהכות בו, והוא רק עומד וזועק להשי"ת שפך עליהם זעמך וחרון אפך ישיגם תרדוף באף ותשמידם, אז ישמע ה' קולו ויענהו ביום צרה.

(ליל ב' החנוכה תשל"ה)

לעי"נ הרה"ח מוה"ר **ראובן** בהר"ר **צבי** ז"ל

נלבי"ע כ"יה אייר תשנ"ה לפ"ק – ת. נ. צ. ב. ה.

ולעי"נ האשה החשובה מרת **פראדל גיטל** בהר"ר **שמואל** ע"ה

נלבי"ע כ"יה ניסן תשס"א לפ"ק – ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י בנם הרה"ח מוה"ר **מרדכי אהרן גומבו** הי"ו

גליון זה נדבת הרה"ח מוה"ר **חיים ארי' קנאפפלער** הי"ו

לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח המו"מ בתויר"ש כמר **מאיר אברהם** נ"יו

למז"ט ובשטו"מ

*

ולעי"נ זקינו הרה"ח מוה"ר **אברהם יהודה** בהר"ר **רפאל אהרן** ז"ל

שנעקדה"ש אחרון של פסח תשי"ד לפ"ק הי"ד

וזו"י האשה החשובה מרת **חיה לאה** בהר"ר **חיים** ע"ה

נלבי"ע כ"ט ניסן תשנ"ז לפ"ק – ת. נ. צ. ב. ה.